

Under den ulykkelige Carl Gustavkrig dukkede fjenden pludselig op i Odense og tog Wind og flere gode mænd til fange. Denne ydmygelse sammen med ulykken, der ramte fædrelandet, har antagelig været medvirkende til, at han døde ganske kort efter, 17. feb. 1658.

Så blev da det kapel, hans tanker så længe havde drejet sig om, endelig taget i brug efter hensigten. Helvig Skinkel døde 28. juni 1667 og blev også begravet dér.

H. K. Kristensen.

SCT. BIRGITTES KIRKE OG SCT. GERTRUDS KILDEKAPEL I SIG

I 1935 udgravede pastor K. Høgsbro Østergaard en del fundamentet af en bygning på Kapelbanken i Sig. Han fandt bl. a. rester af skælkalkmørtel og små stumper tufsten. Tomten viste i det hele taget så stor overensstemmelse med dimensionerne af mindre tufstenskirkker, at Høgsbro Østergaard med god grund kunne slutte, at »der har uden tvivl ligget et romansk Kapel eller Kirke paa Kapelbanken«. Det viste sig nemlig, at der også var begravelse på stedet, altså en kirkegård. Tæt syd herfor konstaterede pastor Østergaard rester af en anden bygning, hvis tomt dog var så ødelagt af ploven, at der kun var rester in situ tilbage af et øst-vest orienteret lergulv, men derhos talrige teglstensbrokker, såvel af munkesten som af tagsten. Her må da have stået en bygning i gotisk tid.

I engen neden for skrænten fandt man en tilstoppet hellig kilde, som også undersøgte. Se om disse undersøgelser K. Høgsbro Østergaard: Kapelbanken i Thorstrup Sogn. Fra Ribe Amt 1938, 17-23, og H. K. Kristensen: Sankt Gertruds Kilde, sst. 24-34.

I præsteindberetningen 1638 kaldes kilden »S. Biritis Kilde«, og der nævnes »Cappelbierre, paa hvilket S. Birritis cappel i fordums Tid haffver veret bygt«, mens en indberetning nogle år senere (1687) betegner stederne som »St. Gertruds Kilde« og »Thorstrup Kapel«.

Pastor Østergaard kunne imidlertid fastslå, at den romanske bygning ikke kan have fået navn efter den kendte St. Birgitte fra Vadstena, datter af den svenske lagmand Birger Persson, og stifter af Birgittinerordenen, da hun først fødtes 1303 (eller 1302), altså længe efter at den romanske periode var ophørt. Østergaard var derfor tilbøjelig til at mene, at den romanske kirke eller kapel var viet til St. Gertrud.

Imidlertid er der en langt ældre og nu mindre kendt Birgitte, som blev helgeninde, nemlig den irske nationalhelgeninde *Brigida*, der døde 70 år gammel i året 523 (efter en anden beretning skulle hun være født 436 og hendes moder være slave). Hendes helgendag er 1. februar. Hun anlagde flere klostre og førte et strengt levned. Det er hendes navn, der under formerne Brigit, Bergitte, Berete og Birte tidlig kom til Norden. Ifølge legenden gjorde hun mange undere og blev ledsaget af engle, af hvilke hun endog modtog vievand til at rense en spedalsk med. Faderen havde opdraget hende i kristendommen, og ganske ung gik den uskyldige jomfru i kloster. Lige fra ungdommen var hun særlig udvalgt, hvilket gav sig tilkende ved, at der brændte en klar lue over det hus, hvori hun opholdt sig, eller den var over hendes hoved.

Francis Beckett har gjort opmærksom på, at St. Brigidas lig i 1185 under det engelske erobringstogt blev genfundet i Downpatrick i Ulster side om side med Irlands to andre hovedhelgener, og at byens engelske kommandant kort efter foranledigede deres højtidelige

translokation.¹⁾ Denne begivenhed har selvfølgelig givet hendes dyrkelse en oplussen. Imidlertid viste Poul Nørlund i sin bog »Gyldne Altre«, at hun som helgeninde endnu tidligere optrådte i Danmark.²⁾ Hun og den orientalske helgeninde Tekla findes nemlig fremstillet på Lisbjergaltret, som Nørlund daterer til 1150.

Da det endvidere ser ud til, at kirkegårde ikke anlagdes uden ved kirker, ikke ved kapeller, må man vel slutte, at den romanske kirke på kapellet er en St. Brigidas (St. Birgittes) kirke. Da den åbenbart kun er benyttet en kortere tid – indtil Thorstrup romanske kirke byggedes, eller St. Birgittes menighed blev henlagt dertil, har kapelbanken vel henligget øde, til der i gotisk tid byggedes et kapel, forårsaget af kildedyrkelsen, der i alt fald dengang må have fundet sted.³⁾ Dette kapel kan godt være indviet til St. Gertrud, og derefter har kilden også fået dette navn.

H. K. Kristensen.

1) Francis Beckett: Danmarks Kunst I 219. 2) Poul Nørlund: Gyldne Altre 49, 75, 82, 97 f. 3) Jævnfør Olaf Olsen: Hørg, hov og kirke 244.

LYDUM KAPEL OG LYDUMGÅRDS FORSTROG

I sin tid har der stået et kapel i Lydum, en kirkelig bygning, foruden selve sognekirken. Denne oplysning findes i Rigens forfølgningebog for 26. nov. 1541.¹⁾ Ejeren af Lydumgård, Henning Quitsow, fremlagde da et domsbrev af Vester Horne herred, som herredsfogden Jens Barfod (Sædding Storgård) havde udstedt. Sagen drejede sig om et »register«, (vist et laughævd) over Lydumgård og Lydumgårds ejendomme, hvilket register Jens Barfod havde dømt skulle stå ved magt.